

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1885. Första Kammaren. N:o 33.

Måndagen den 27 April.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 10, i anledning af en af Herr Nyström väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 68 § i gällande grufvestadga. *Ifrågasatt ändring af 68 § grufvestadgan.*

Herr Nyström: Min motion, som föranledt förevarande betänkande, och som delvis deri är återgifven, ber jag att få uppläsa; den är icke lång.

»Sedan dels Kongl. Maj:t den 8 December 1882 afslagit under-teknads med fleres, till följd af fem kommuners, landstings och närmare tusende enskilda personers teckningar af tillhoppa omkring en half million kronor för företaget, gjorda underdåniga ansökan om statsbidrag i och för anläggning af jernväg mellan Luleå hamn och Gellivara malmberg, men samma dag beviljat koncession åt Herrar A. Ljunggren, J. W. Arnberg och C. G. Hierta på anläggning af jernväg ej allenast i nämnda förut ansökta sträckning utan äfven vidare åt Juckasjärvi malmberg till norska gränsen i riktning åt Ofotenfjord, med rätt att öfverlåta koncessionen på ingenjörfirman Wilkensson et Jarvis i London *»och de öfriga in- och utländske män, med hvilka firman kunde komma att förena sig»*, dels ett bolag, under namn af The Northern of Europe Railway Company limited, enligt uppgift bildats och öfvertagit koncessionen samt derefter under sistlidne sommar börjat arbetet, dels Kongl. Maj:t enligt meddelade nådiga bref fastställt plan och meddelat åtskilliga föreskrifter för arbetets utförande och rättighet att inlösa jord, dock utan att deraf kan ses, om bolaget styrkt sig hafva erforderlig kapitaltillgång, såsom koncessionen föreskrifver, har Kongl. Maj:t genom bilagda nådiga resolution af den 28 sistlidne November, på Herrar P. von Ehrenheims och C. G. Hiertas underdåniga ansökan för samma bolag, under företeende af ett kontrakt med Gellivara aktiebolag om grufdriftens öfverlåtande, tillåtit nämnda jernvägsbolag att under vissa vilkor i mer än femtio år eller till år 1938 bearbeta ifrågavarande Gellivara aktiebolag tillhörande 210 utmål i grufvan.

»Denna grufva, som är kanske Sveriges största rikedom, denna grufva, hvilken enligt skriftligt löfte det inhemska bolaget skulle få öfvertaga mot en million kronor, för hvilken aktier dock skulle tagas,

*Ifrågasatt
ändring af 68 §
grufvestadgan.*
(Forts.)

denna grufva, som mer än ett sekel varit känd och sedermera delvis bearbetad, denna grufva, som, åtminstone när det starkt aftagande skogskapitalet utsinat, kunnat blifva eftersträfvansvärd och bearbetad äfven af svenske män, den har då nu, jemte den internationella mer än fyratio mil långa Luleå—Ofoten-jernvägen med derfor erforderlig jord, kommit uti ett främmande bolags händer — ett bolag, hvars delegare eller bolagsordning man ej känner — ett bolag, som kan bestå af män från alla världens kanter och kan bilda en utländsk koloni i Sveriges achilleshäl — ja, ett bolag, som kan bestå af ryske kejsaren eller andra ryske män till största delen samt af firman Wilkensonson et Jarvis till en obetydlig del.

»Jag kan ej annat än beklaga hvad som skett; men måste föreslå, då antagligen innan kort fråga äfven uppstår om Juckasjärvi malmbergs utförande öfver norsk kust af utländskt bolag med mera än Sveriges hela årliga jernproduktion, att Riksdagen måtte höras, innan sådana upplåtelse hädanefter ega rum, samt att första delen af 68 § i gällande grufvestadga af den 16 Maj 1884 måtte erhålla följande förändrade lydelse:» o. s. v.

Enligt mitt förmenande hade denna motion rätteligen bort gå till Lag-Utskottet och icke till tillfälligt Utskott, ty den är ett bestämt lagförändringsförslag och borde enligt grundlagen af Lag-Utskottet behandlas och sedan af Riksdagen afgöras. Den kom i stället mot min i motionen uttryckta önskan till tillfälligt Utskott och utgången deraf är ej något som jag förundrar mig öfver, icke för den skull att icke Lag-Utskottet kunnat slopa motionen lika väl som det Tillfälliga, men frågan hade dock fått en allsidigare uppmärksamhet, än nu kommit densamma till del.

Utskottet säger nu i sitt utlåtande egentligen följande till svar på min framställning:

Utskottet delar hvarken de af motionären antydda farhågor för följderna af omförmälda öfverlåtelse af grufdriften vid Gellivara malmberg eller hans åsigt om behöfligheten af ett ovilkorligt stadgande derom, att ärenden af ifrågavarande beskaffenhet icke få af Kongl. Maj:t bifallas förr än efter Riksdagens hörande.

Motsvarande föreskrift förefinnes ej heller beträffande utländings rätt att ega fast egendom i riket. Kongl. kungörelsen den 3 Oktober 1829 stadgar nemligen att utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarerätt, är icke berättigad att i riket fast egendom förvärfva och besitta, utan att han dertill undfått *Kongl. Maj:ts* tillstånd.

Då Utskottet saknar skäl att understödja den föreslagna förändringen uti en ännu icke årsgammal författning, hemställer Utskottet, att Herr Nyströms ifrågavarande motion icke måtte bifallas.

Detta är ett utlåtande, som jag icke i någon mån finner vara upplysande eller utredande: det säges tvärtom mot hvad jag sagt, att intet är att befara, och man bestrider behöfligheten af äskade lagstadgandet. Jag kan anse att mitt ord i det fallet gäller lika mycket som Utskottets. Att mina farhågor icke sakna skäl, att lagstadgandet är behöfligt samt att frågan, om Riksdagen egde vilja och verkligt nit för densamma, skulle kunna lösas i den riktning, jag föreslagit, det tror jag och skall söka bevisa.

Ett land, sådant som vårt, synes mig böra akta sig för förvecklingar samt ej gifva den ringaste anledning till sådana. Vi se ju huru i närvarande stund vi stå i ungefär samma ställning som Afganistan. Sverge och Norge hafva ett vesterhaf och hamnar dervid, Afganistan söderhafvet. Båda hafven äro mycket eftertraktade. Afganistan liksom de förenade rikena äro försäkrade om hjälp af England, om så skulle behövas, vi genom Novembertraktaten af 1855, det andra landet genom Englands särskilda löften. Men icke kan England alltid hjälpa. Det är således egentligen endast på våra egna krafter, som vi hafva att lita. Därför är det alldeles nödvändigt, såsom jag nyss sade, att vi icke, hvarken i fred eller krig, gifva någon särskild anledning till inblandning i våra inre förhållanden. Jag har förut under föregående sammanträden sökt ådagalägga, att vi i nordliga delen af Sverige äro utan allt betryggande försvar och så blottställda för ett hastigt öfverfall, att det icke är värdt att det ringaste tänka på ett lyckadt försvar. Det är den allmänna tron i Norrland, att vi icke kunna annat än blifva uppoffrade, och våra ynglingar, som, i fall den nya värnpligtslagen blir antagen, der skola på grund af densamma inskrifvas under fanorna, hafva icke utsigt till annat än att blifva tillfångatagna eller att på annat sätt gå förlorade, och det skall alltid vid ett framtida krig, det Gud förbjude, visa sig, att lika litet som det hjälpte att offra lif och blod under sista finska kriget, lika litet skall det hjälpa att Norrbottens och Vesterbottens beväring och corpser sätta sig till motvärn mot den mäktige grannen på andra sidan Bottniska viken, så vida icke det kommunikationsmedel, som jag ofta framhållit, nemligen norra stambanan, hastigt framdrages och fullbordas, icke på 25 år utan på högst 8 år. Jag vill att herrarne skola lägga detta på minnet till en annan gång, och jag får på det allvarligaste tillstyrka, att man icke på något sätt kastar oss in i vidlyftigheter, då vi ej hafva minsta utsigt att kunna försvara oss. Men om man skyndsamt ställer oss i kommunikation med södra orterna, så att vi kunna påräkna någon hastig hjälp derifrån i farans stund, skall jag vara den ifrigaste att söka halla folket vid den tanken att vi kunna försvara oss och allt skall då ock uppjudas för att kunna göra det. Denna farliga belägenhet i förhållande till utlandet har varit orsaken till min motion från politisk synpunkt.

Nu vill jag äfven säga några ord, hvarför jag fran ekonomisk synpunkt håller strängt på, att vi icke upplåta våra rika grufvor, jernvägsanläggningar och den kanske viktigaste delen af nordliga Sverige till utlänningar. Det är hvad grufvorna beträffar oförsvarligt att gifva Gellivara åt ett utländskt bolag till bearbetning under mer än ett halft sekel och derigenom undantränga inländske män och omöjliggöra deras sträfvanden att försöka åt den inhemska industrien bevara och återvinna denna rika grufva. Det är icke med malmen som med skogen att den växer igen, utan hvad som är förbrukadt är en gång för alla försvunnet, och när allt är upptaget, finnes endast minnet af den forna rikedomens kvar. När nu malmtillgångarne i Spanien och Amerika högst märkbart förminskats, och såsom det antages kunna vara uttömda om 30 à 50 år, hade det varit så mycket nödvändigare att bevara våra rika jernmalmsfält. Vi hafva hos oss betraktat dem såsom vår stolthet, såsom något, hvarpå regering och riksdag borde

*Ifrågasatt
ändring af 68 §
grufvestadgan.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af 68 §
grufvestadgan.
(Forts.)*

allvarligt hålla. Men nu är, såsom jag i min motion antydt, Gellivara rika grufva till min stora ledsnad, ja, sorg, den 28 November sistlidet är bortlemnad till ett bolag, hvars delegare kunna vara hvilka utländske män som helst, ja, kanske våra blifvande fiender. Huru lätt blir det då icke att under denna långa tidrymd råka ut för de allra värsta förvecklingar. Vi veta att när af staten 500,000 kronor lemnades till ett kanaliseringsbolag, som skulle åstadkomma förbindelse äfven med Gellivara, blef det uppror emellan ortens och främmande arbetare, som måste stillas med militärmakt. Ett utländskt bolag har nu fått tillstånd icke blott att idka grufdrift utan äfven att bygga en jernväg och att innehafva alltsamman under mer än 50 år. Ortens sjelfständiga befolkning tål i allmänhet icke, att det kommer utländingar in i landet, och måtte icke herrarne få se att ledsamheter uppstå.

När det nu är så förhållandet, såsom vi nyligen sett af ett Stats-Utskotts-betänkande, att Riksdagen skall höras, när Kongl. Maj:t vill afsöndra en lägenhet af 26 kappland, värd 26 kronor, till endast svenske män, så tycker jag att det vore besynnerligt, om icke Riksdagen skulle vilja höras, när det är så viktiga frågor å bane, som att till utländingar, icke svenske män, upplåta grufvor af så stort värde att t. ex. Juckasjärvi, med hvilket Gellivara kan vara jemförligt, ensamt blifvit uti utkommen broschyr uppskattadt till 5 millioner kronors värde. För den skull har jag vänt mig till Riksdagen för att få ett i detta afseende välbehöfligt stadgande infördt. Tro herrarne, att Riksdagen efter fullständigt öfvervägande hade gifvit sitt bifall till jernvägskoncessionen af den 8 November 1882 eller till upplåtelsen 1884 af grufdrift i Gellivara? Och hvarför skulle regeringen göra på detta sätt? I båda fallen var det ju endast två månader, innan Riksdagen skulle sammanträda; hvarför kunde då icke regeringen höra Riksdagen öfver upplåtelsen af dessa rika lägenheter? Jag hade böjt mig så villigt för hvad Riksdagen gjort, vare sig den föredragit ett bolag af inhemske eller utländske män. Ja, mine herrar, förra året, då fråga var före om Luleå—Ofoten-banan, blef det förbehållet vid beviljandet af skogsafverkningsrätten, att Riksdagen skulle höras, innan koncession medgafs på jernvägsanläggning norrut från den förra banan. Det är derföre viktigt att nu se till, att vidare grufvor icke bortlemnas, och att icke Juckasjärvi går samma väg som Gellivara och upplåtes utan Riksdagens hörande åt utländskt bolag.

Mine herrar! Jag är född och uppfödd inom Norrbotten, har der alla mina anförvandter och har ock der för ortens och landets välgång sträfvat under största delen af min verksamhetstid. Jag har haft tillfälle att under resor, som föranledts af mina befattningar, hvilka resor uppgått ofta till hundratals mil årligen, erfara att denna den nordligaste fjerdedelen af Sverige är ofantligt rik på naturliga fördelar, ja till och med i jemförelse med många andra delar af landet, som jag äfven delvis sett och känner till, i hög grad öfverlägset. Denna landsända har så stora rikedomar i sina ofantliga malmfält, sina skogar och sin tillgång på vattenkraft och odlingsbara lägenheter, att den förtjenar uppmärksamhet i vida högre grad, än man hittills egnat densamma. För att i någon mån visa Riksdagen, att Norrland är ett land, som kan göras något af, anordnades för några år sedan en

resa norrut, och deltagarne häri finga då klart för sig, att landet är värdt uppmärksamhet. En högt stående militär har i dessa dagar ock sagt, att Norrbotten med motsvarande del af Norge för ett visst land icke skulle vara betaldt med en milliard. Under sådana förhållanden har jag alltid hoppats, att, om Riksdagen blefve upplyst om denna aflägsna ords förhållanden, skulle den ock deråt egna den allvarligaste uppmärksamhet; så hoppas jag ännu. På samma gång har jag ock kommit till den bestämda öfvertygelsen, att det är alldeles nödvändigt att vi icke sluddra bort våra skatter för snart sagdt ingenting. Alldeles afgjordt hade man icke bort lemna bort något till utländingar, ty deraf måste ovilkorligen inträffa, att regeringen och kommande riksdagar måste vara i en ständig oro för denna aflägsna landsdel. Anledningar till påtryckning skola mycket lätt finnas. En komité, som för några år sedan tillsattes för att ordna vissa gränsförhållanden, har ju ej ännu kommit till något resultat för, som det säges, öfverdrifna anspråk från östra sidan. Många brännbara ämnen finnas dessutom. Vi hafva icke heller någon regelbunden gräns. I Afganistan, der gränserna äro omtvistade, har med anledning deraf nyligen blodiga strider utbrutit; det dröjer kanske icke länge förr än det går på samma sätt hos oss. Nu har Utskottet velat göra så pass mycket som att tillstyrka min anhållan, att Riksdagen måtte höras öfver så viktiga saker som den förevarande, innan någon upplåtelse sker. Någon inskränkning i konungamakten har aldrig på något sätt varit af mig åsyftad, tvärt om vill jag, att den skall vara så stark som möjligt. Men jag tror att det angående upplåtelse af Gellivara gifna beslutet icke meddelades med den stora försigtighet, som frågans vikt påkallade, och att vi böra i framtiden akta oss för dylika beslut. Och jag måste uttala såsom min tro att, om ifrågavarande utländska företag gå i fullbordan i enlighet med de utländska planerna, så uppstår för befolkningen slafveri och förtryck under utländskt ok.

Jag yrkar bifall till min motion.

Herr Carlheim-Gyllensköld, Theodor: Ehuru det är något svårt att följa den siste värde talaren i hans vidtgående deduktioner i den utländska politiken, må det dock tillåtas mig i någon mån bemöta honom, förutskickande den anmärkningen, att Utskottet med fullständig omsorg pröfvat och behandlat den ifrågavarande motionen. Han nämnde, att han önskat få densamma remitterad till Lag-Utskottet, och jag har för min del också varit något tveksam om, huru vida icke detta varit riktigt; men då grufvestadgan innehåller så många paragrafer, hvari sammanblandats bestämmelser af civillags och ekonomisk lags natur, kan det ej blifva tal om, att icke Herr Talman vid motionens remitterande till Tillfälligt Utskott handlat fullkomligt i öfverensstämmelse med Kammarrens uppfattning, och det har icke heller i detta afseende afgifvits någon reservation i frågan.

Motionärens omfattande motioner, så väl denna som de öfriga, hvilka beröra från och med Konungen till krigsmakten till lands och vatten samt rikets alla öfriga innebyggare, hafva den egendomligheten att de alla hafva till utgångspunkt Luleå—Ofotens jernväg. Den föreliggande motionen förebrår regeringen, att den beviljat koncession företrädesvis

*Ifrågasatt
ändring af 68 §
grufvestadgan.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af 68 §
grufvestadgan.
(Forts.)*

åt dem, som fått den, och icke åt några andra; men jag föreställer mig att regeringen i detta fall liksom i alla likartade beviljat koncession åt de sökande, som framlagt den största bevisningen, den största säkerheten för, att det tilltänkta företaget verkligen skall bringas till utförande.

Jag har sjelf varit, jemte andra, sökande till koncession hos regeringen å en jernvägssträckning, som afsåg att få denna förlagd inne i landet, men motsidan hade bättre skäl och större teckningar, hvarföre den äfven fick sin koncessionsansökan beviljad; men icke har det därför fallit mig eller mina medsökande in att uttala något ogillande mot regeringen därför.

Regeringen har pröfvat saken och derefter handlat. Det är därför ytterst origtigt att göra regeringen några förebraelser, därför att den handlat i öfverensstämmelse med sin öfvertygelse och landets sanna bästa. Men om man förebrår regeringen detta, måste man också förebrå den att den medverkar till att upparbeta landets hjälpkällor och något annat har den icke gjort. Jag ber att få återkalla i Kammarrens minne, att Riksdagen sjelf för kort tid sedan på regeringens initiativ beviljat anslag till en fond för odlingslån. Är icke detta ett upphjelpande af landets hjälpkällor? Då förstår jag icke hvad det är.

Nu är förhållandet det, att man börjat malmibrytning från dessa berg och därför bygt en jernväg för malmens fraktande ut i marknaden; men jag anser det icke vara annat än en fördel detta, att malm blir bruten, ty derigenom få menniskor arbetsförtjenst och bygd odlas.

I sammanhang med detta kan jag icke underlåta att påpeka den agitation, som från visst håll tyckes förefinnas i afsigt att verka för den åsigten att man skulle reservera de Norrländska malmtillgångarna, så att de nu icke finge röras. Men vore detta riktigt, skulle staten också förbjuda uppodlandet af ännu ouppodlade mader, förbjuda skogsafverkning o. d., hvarpå jag tror att särskildt Norrland skulle stå sig sämst.

Det har i dagarna lemnats oss en broschyr, åtecknad ett allmänt känt författarenamn, deri uppställes det spörsmålet om Sverige bör vara eller icke vara ett bergsbruksidkande land och deri uppmärksamheten fästes vid att jernstillverkningen upphört i sydligaste delen af landet, aftager i mellersta delen och att största jernstillgången för närvarande finnes orörd i nordliga Sverige, hvarjemte författaren i likhet med motionären angriper regeringen för oftanämnda koncession, om hvilken senare jag, som antydt är, hyser den mening att den varit berättigad och välbetänkt.

Om gången i landet af malmibrytning från söder till norr må vara sant, men icke kan jag därför draga den slutsatsen att våra nordliga malmtillgångar icke skulle få röras förr än inhemsk spekulation vill omhändertaga dem. Frukten för utlänningars invandring för att slå sig ned här, nedlägga kapital och insigter är lindrigast sagdt obehöflig, och i detta hänseende vill jag påpeka, att dylik invandring skedde i rätt stor skala i södra Sverige för circa 40 år sedan. Man klagade då öfver att tyskar och danskar köpte svensk jord och arrenderade sådan till höga pris, man talade om svenskarnes undanträngande m. m., men vill man opartiskt se saken, så får man dock medgifva att från denna tid daterar sig sydsvenska jordbrukets utveckling, något som landet äfven har nytta utaf. Med denna parallel för ögonen ser jag

ingen fara för bergsbruket ligga uti, att malmbrytning medgifvits utlänningar under en begränsad tid och med de kontroller, regeringen klokt föreskrifvit.

Med afseende å det slut, hvartill Utskottet kommit, vill jag hemställa, om det kunnat vara något skäl för Utskottet att komma till ett annat resultat än det gjort samt att bifall till motionen skulle vara liktydigt med början med systemet regerande riksdag, och deraf lärer väl Sverige haft nog.

Jag kan för min del icke finna, att Riksdagen bör hafva något att göra med de särskilda regeringsbesluten, såsom här, i fråga om beviljandet af en jernvägskoncession, en fråga, som hör till de löpande göromålen och förvaltningen, helst den för länge sedan är granskad af Konstitutions-Utskottet, samt Riksdagen därför gifvit decharge.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Stråle, Wilhelm: Jag tillåter mig uttala den åsigt, att vi saklöst kunna lemna de politiska och statsekonomiska funderingarna å sido och hålla oss till realiteten uti ifrågavarande förslag. Det innehåller endast en hemställan att Riksdagen skulle opinera om ändring i en paragraf af grufvestadgan, som antogs vid förra årets Riksdag, och hvilken paragraf är lika lydande med motsvarande paragraf i den grufvestadga som förut var gällande, nemligen den som rör rätten att besitta lös egendom, ty grufva är, såsom vi veta, lös egendom. Men motionären har icke ens ifrågasatt ändring i en vida viktigare fråga, nemligen den om rätt för utlänning att här i riket besitta fast egendom. Mig synes, att, om man velat åvägabringa en ändring i gällande föreskrift i fråga om grufvor, man bort företrädesvis fästa sig vid hvad vida viktigare är, nemligen rätten att besitta fast egendom.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets hemställan.

Herr Nyström: Blott några ord!

En föregående talare nämnde, att det skulle blifva en *regerande Riksdag*, om uti den ifrågavarande paragrafen skulle införas orden »efter Riksdagens hörande».

Jag hemställer huru vida icke detta sagts utan något skäl. På huru många ställen står det ej föreskrifvet, att Riksdagen skall höras innan Konungen beslutar? Jag vill visst icke taga bort någon makt från Konungen i sådana fall. Tvärt om är jag i allmänhet benägen för att gifva honom så mycken makt som möjligt.

Talaren nämnde vidare, att man kunde lika väl förbjuda odlandet af ouppodlade marker som att förbjuda bearbetandet af grufvor; men det är en vid jordnad; ty, såsom jag förut anmärkt, återkommer åring af den odlade jorden kanske årligen; men malmen — den är och förblir borta.

Beträffande den sista ärade talarens yttrande, att man borde företrädesvis motionera om en lagförändring så att fastighet icke utan Riksdagens hörande skulle kunna upplåtas till utlänning, vill jag blott svara, att hvar sak väl bör behandlas för sig.

Jag har visst icke något emot att någon motionerar om detta;

*Ifrågasatt
ändring af 68 §
grufvestadgan.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af 68 §
grufvestadgan.
(Forts.)*

men jag vet icke, hvad det behöfver hindra mig från att motionera om och erhålla en billig ändring i grufvestadgan. Dessutom äro de upplåtelse af fastighet åt utlänning, som förut egt rum, få och icke ens nämnvärda emot hvad här är fråga om.

Betänken, mine herrar, att genom förenämnda upplåtelse har man gifvit bort en rik grufva samt rätt till jernvägsanläggning med nödig jord på en sträcka af ända till 40 miles längd! Under form af expropriation taga nu dessa utlänningar efter nuvarande författningar snart sagdt med våld den jord, som de behöfva, efter det låga pris, som nu är rådande, och behålla den så för all framtid. Och det är icke några obetydliga vidder, som de på detta sätt taga!

Jag vill erinra om att vid en riksdag för några år sedan en högt ärad, numera affiden justitie-statsminister var ganska illa ansatt, för att han upplåtit eller kontrasierat ett beslut, hvarigenom till utlänning upplåtits ett par små hemman i södra eller mellersta Sverige. Men hvad var väl detta i jernförelse med hvad som här är i fråga, der det gäller många millioner kronors värde och att ställa oss på sätt och vis under utländskt ok?

Jag vill också erinra om att äfven förut påtryckning från utländska magter existerat just i följd af inblandning i våra förhållanden. Det var år 1855, då engelska ministeriet i Stockholm öfverlemnade en framställning från en engelsk firma om att erhålla 3,500 pund sterling för att den skulle på sätt och vis hafva blifvit inledd i kostnader i och för en jernvägsanläggning; och efter hvad jag fått mig uppgifvet har denna framställning måst med flera tusen kronor besvaras.

Och, när så kan ske i fråga om jord här i södra eller mellersta Sverige, der det icke betyder något att upplåta en mindre sträcka, hvad skall det då icke komma att ske i dessa nordliga trakter, i fall vi få en påtryckning från vår granne i öster, om han möjligen kommer att blifva mycket intresserad uti det ifrågavarande företaget?

Sedan öfverläggnings ansetts härmed slutad, gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad Utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare derpå att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen, samt förklarade, efter att hafva förnyat propositionen på bifall till Utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Nyström* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren utlåtandet och bifaller den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 11.

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga utskotts den 22 och 24 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 11, angående förändrade bestämmelser för handeln med vin och maltdrycker.

Ändrade bestämmelser för handeln med vin och malt-drycker.

Herr Nordenfelt, Carl: Jag tillåter mig att i afseende å föredragningen af detta utlåtande hemställa, att först måtte föredragas punkten a), och derefter i ett sammanhang punkterna b) och c).

Denna hemställan bifölls.

Mom. a).

Bifölls.

Momm. b) och c).

Herr Nordenfelt, Carl: Min uppmärksamhet har fästs derpå, att det i formelt afseende skulle ligga svårighet i att antaga hvad Utskottet föreslagit i punkterna b) och c); i punkten b) föreslås, att Första Kammaren icke måtte godkänna hvad Andra Kammaren i första punkten af skrifvelseförslaget för sin del antagit. Då nu hvad Utskottet föreslagit att Riksdagen skulle besluta i punkten c) till en del finnes infördt i hvad Andra Kammaren i första punkten af dess beslut antagit, skulle det måhända vara oegentligt att först besluta något som i nästa punkt inskränkes.

Till följd deraf och på det att icke en sådan svårighet skulle lägga hinder i vägen att i sak antaga hvad i punkten föreslagits, tillåter jag mig föreslå en ny formulering af punkterna b) och c) på följande sätt:

»att Första Kammaren för sin del ville, med afslag i öfrigt å hvad Andra Kammaren i första punkten af skrifvelseförslaget, antagit, besluta, att Riksdagen måtte i afgående skrifvelse anhålla hos Konungen att, med ändring af förordningen den 18 Juni 1864, om utvidgad näringsfrihet, handeln på landet med vin till afhentning må förbjudas, derest icke särskildt tillstånd till sådan handel blifvit lemnadt i den ordning 5 § i förordningen den 18 September 1874 bestämmer i fråga om rätt till utskänkning af sådan vara.»

Medan jag har ordet, ber jag att få till Kammarens kännedom meddela ett kort sammandrag af ett intyg, som handelskemisten Werner Cronquist angående alkoholhalten i hvarjehanda ölsorter, svagdricka och viner, lemnat och som kommit Utskottet tillhanda i sammanhang med en skrifvelse från Svenska Bryggeriföreningens styrelse. Der

Ändrade be-
stämmelser för
handeln med
vin och malt-
drycker.
(Forts.)

förekommo åtskilliga andra siffror, men jag har tagit mig friheten att draga dem tillsammans för att klargöra, huru alkoholhalten ställer sig i åtskilliga af dessa drycker.

Af 97 prof på svenska ölsorter har framgått att i medeltal alkoholhalten uppgått till 4,77 procent; af 9 prof på porter har visats att i denna alkoholhalten i medeltal varit 6,2 procent. Svagdricka har i medeltal haft en alkoholhalt af 1,7 procent. Jag får dock nämna, att i det tryckta exemplaret af Bryggeriföreningens styrelses skrivelse finnes detta procenttal upptaget till 1,4.

Af 45 prof på starka viner utgör alkoholhalten i medeltal 19,24 procent; af 31 prof på söta och medelstarka viner i medeltal 8,4 och af 14 prof på diverse spritblandningar, som kallas för viner, i medeltal 17,8 procent.

Af dessa spritblandningar förekommer i den, som benämnes portvin, från 15 till 21 procents alkoholhalt och i Sherry 19,7 procent.

Det finnes något, som kallas »Liberté» med 18,7 procents alkoholhalt, och i en annan blandning med namnet »Cascarinette» finnes i medeltal 19,8 procent samt slutligen i så kalladt »Bragemjöd» 18,6 och i Norrlandsmjöd 19,2 procents alkoholhalt.

Herrarne behagade häraf finna, huru svårt det är att skilja emellan vin och vinblandningar och att sälunda äfven från denna bevisning kan dragas ett skäl för bifall till hvad Utskottet i sjelfva saken föreslagit.

Jag tillåter mig därför yrka på afslag af Tillfälliga Utskottets betänkande i punkterna b) och c) samt i stället bifall till den af mig gjorda formuleringen af dessa punkter.

Herr Stråle, Wilhelm: Frågan om handel med vin och öl har varit föremål för behandling af nästan hvarje riksdag under en lång följd af år, och Första Kammaren har varit af den åsigt, att handel med vin och öl på landsbygden icke borde få äga rum på grund af vanlig handelsrättighet, utan att särskildt tillstånd erfordrades. 1883 uttalade sig Kammaren i denna riktning; och för att skilja den viktigare frågan om handel med vin från frågan om handeln med maldrycker innefattade då Kammarens beslut i första punkten eu hemställen till Kongl. Maj:t att särskildt tillstånd skulle erfordras för rättighet att handla med vin, och i andra punkten en särskild hemställen om dylik föreskrift i fråga om maldrycker; men alla Första Kammarens försök till ändring i de gällande föreskrifterna strandade på Andra Kammarens afslag. Vid innevarande riksdag har det märkliga inträffat, att Andra Kammaren för första gången uttalat den åsigten att rättighet till handels bedrivande icke bör medföra rättighet till handel med vin och öl. Detta Andra Kammarens beslut, som nu föreligger till afgörande, innefattar dock tre nya moment: dels att tillstånd, som borde sökas, skulle, om det erhöles, gälla för högst tre år, dels att handel med vin och öl i kvantiteter från och med tio liter skulle vara fri, dels slutligen att föreskrifterna jemväl skulle omfatta städerna. För min del skulle jag gerna kunna gå in på att taga bort rättigheten att handla med vin och öl från och med tio liter och jag är icke heller mycket angelägen att hafva bestämmelsen gällande för stad, ty förhål-

landena äro verkligen i viss mån annorlunda i stad än på landsbygden. Men utom det att Första Kammarens Utskott nu afstyrkt, att de föreslagna föreskrifterna skulle röra ölhandeln, synes det mig föga sannolikt, att, om Första Kammaren gör någon ändring i Andra Kammarens beslut, denna Kammare accepterar en sådan ändring. Pluraliteten i Andra Kammaren utgjorde sju röster: 97 röster biföllo och 90 röster voro mot beslutet. Just i afseende på bestämmelsen, att föreskriften skulle gälla äfven stad, bör jag fästa uppmärksamheten på att under diskussionen i Andra Kammaren yttrade en stadsrepresentant följande ord:

»Det har vidare blifvit sagdt så väl i dag som vid föregående riksdagar, att lagstiftningen om vin och maltdrycker hade större betydelse för landsbygden än för städerna, och att inskränknin- garna på friheten att sälja jästa drycker vore mer behöflig på landet än i städerna.

Såsom stadsrepresentant vågar jag protestera emot en sådan åskådning. Jag vet, att i den stad, jag representerar, från arbetarebefolkningen höres ett allt mer högljudt skri emot den fria försäljning af vin och maltdrycker, som nu eger rum snart sagdt i hvarje hörn, ty i äfven den minsta handel hållas vin och maltdrycker till salu.» Om vid nu antydda förhållanden Första Kammaren gör någon ändring i Andra Kammarens beslut, har man icke någon sannolikhet att få pluralitet i Andra Kammaren för denna ändring. Eller tror man att landtbefolkningen skall gå in på att hemställa om så skärpta bestämmelser för landsbygden utan att de föreslagna föreskrifterna äfven gälla stadsbefolkningen? Jag tror det icke.

Hvad vinet angår, vågar jag taga för afgjort, att vi alla äro ense om, att sådana bestämmelser, som nu äro föreslagna, böra meddelas. Angående ölet har redan så mycket blifvit sagdt, att jag inskränker mig till att fästa uppmärksamheten på den frestelse för landthandlarne, som ligger deri, att de lätt kunna förskaffa sig otillbörlig vinst genom att drifva ölförsäljningen »liberalt», d. v. s. att de genom tillsatser af alkohol göra ölet smakligare, starkare och aptitligare för dem, som vilja hafva det sådant.

Den ene landthandlanden kan vara liberal nog att sälja äfven åt sådana personer, som det är fara för handen att de vid husknuten eller på något afstånd dricka upp det köpta och derigenom åstadkomma oordningar. Landthandlanden bredvid åter, som jag vill antaga vara mera loyal, gör det icke. På det sättet tager kanske den förste kunder från den andre. Jag befarar att sådant inträffar. Äfven så vill jag nämna, huru verkligen motbjudande det är att understundom ändra en kommunalnämnds beslut, då med afseende å inträffade oordningar nämnden på en gång förbjudit samtliga landthandlandena inom kommunen att handla med vin och öl; måhända förekomma efter kronobetjenings hörande, tillräckliga skäl att fastställa beslutet beträffande en och annan handlande, men deremot är det i fråga om de öfrige icke styrkt, att de vållat oordningar — och det är icke alltid så lätt att bevisa sådant. Konungens Befallningshafvande måste då upphäfva kommunalnämndens beslut beträffande de senare.

Utskottet åberopar såsom skäl för sitt afstyrkande i fråga om ölförsäljningen, att det vore så viktigt att få bibehålla handeln med porter

Ändrade bestämmelser för handeln med vin och maltdrycker.
(Forts.)

Ändrade bestämmelser för handeln med vin och malt-drycker.
(Forts.)

och svagdricka på landet. Jag vill antaga hvad jag hört påstås, att det på ett eller annat ställe i riket verkligen idkas icke obetydlig handel med svagdricka. Nåväl, förefinnes ett sådant behof, som icke fylles af husbehofs-brygden, så måtte väl tillstånd kunna erhållas i den ordning Andra Kammarens beslut innehåller.

Svenska Bryggeriföreningen har gjort sig mycket besvär med denna fråga och låtit trycka en förtjenstfull afhandling derom, som äfven var tillgänglig i Utskottet. Jag vill gerna förena mig uti den önskan att handel med öl icke må förtryckas, ty jag är ganska varm vän af handel både med öl och svagdricka; äfven mot handel med porter vill jag icke uppträda; men jag önskar att det må vara en ordnad, en loyal handel, och jag befara att det enda sättet att få en sådan handel är det, att landtkommunerna få yttra sig öfver landthandlandenas begäran att få idka handeln; kommunen yttrar sig då om den sökande har det förtroende i sin ort, att han under viss tid bör få handla med ifrågasvarande vara. Förekommer då ej skälig anledning att befara oordningar, bör ju rättigheten medgifvas.

Såsom ett bevis, hvartill den nuvarande lagstiftningen kan leda, vill jag anföra ett exempel, som inträffat i dessa dagar. Efter mycket besvär lyckades man få en landthandlande fast, hos hvilken det bedrifvits oordning. Han klagade öfver kommunalnämndens beslut, men detta blef af Konungens Befallningshafvande fastställt. Redan innan utslaget kommunicerades honom, hade han öfverlåtit sin handel i samma bod till en annan person. Hans egen handel var slut, men förbudet gälde icke den andre. Allt efter som man lyckas blifva af med en till oordning ledande handel på ett ställe, kommer ofta en annan i stället.

Då det enligt mitt förmenande finnes all sannolikhet för det antagande att, om vi ändra vissa delar uti Andra Kammarens beslut, frågan faller i sin helhet; då ofvan antydda mindre önskvärda bestämmelser i Andra Kammarens beslut icke efter mitt förmenande medföra några större olägenheter, så synes det mig vara af vigt, att Första Kammaren instämmer i Andra Kammarens beslut i dess helhet. En hemställan till Kongl. Maj:t om särskilda föreskrifter i fråga om försäljning af malt-drycker är så mycket mer af behofvet påkallad, som Hans Excellens Herr Statsministern, vid besvarande i Andra Kammaren af en till honom ställd förfrågan yttrat, att under handläggningen af de förarbeten, som inom regeringen egt rum i och för den Kongl. propositionen angående ny förordning rörande villkoren för försäljning af bränvin m. m., »har uppmärksamheten jemväl varit fäst derå, huru vida icke lagstiftningen i fråga om handel med malt-drycker och framför allt med vin påkallade en revision i syfte att inskränka de missbruk, hvartill denna handel på åtskilliga orter visat sig gifva anledning. Då emellertid dessa båda delar af lagstiftningen, nemligen angående handeln med bränvin och angående handeln med vin och malt-drycker äro till sitt syfte med hvarandra temligen nära beslägtade, har regeringen icke ansett sig böra göra något åt frågan om handel med malt-drycker och vin, förrän det visat sig, hvilket beslut Riksdagen skulle komma att fatta i afseende på Kongl. Maj:ts proposition angående bränvinshandelns ordnande. Skulle denna proposition

till hufvudsaklig del vinna Riksdagens godkännande, så vill jag upplysa, att den nuvarande chefen för Civildepartementet, till hvilket departement lagstiftningen angående försäljning af vin och maltdrycker hör, är sinnad att från länsstyrelserna infordra utlåtanden, huruvida och i hvad mån erfarenheten gifvit vid handen, att behof förefinnes af ändringar i nu gällande stadganden angående handeln med dessa drycker — detta dock under förutsättning att innevarande Riksdag icke kommer att fatta bestämdt beslut i detta ämne, i hvilket fall detta beslut naturligtvis kommer att af regeringen göras till föremål för den pröfning, detsamma kan påkalla.»

Jag vågar vördsamt yrka, att Första Kammaren, med afslag å sitt Tillfälliga Utskotts hemställan, måtte bifalla Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

Herr Claëson: Den diskussion, som förts inom Andra Kammaren vid behandlingen af detta ärende, samt innehållet af Första Kammarens Tillfälliga Utskotts förevarande utlåtande synas mig gifva vid handen, att utredningen af denna fråga icke är så fullständig, att icke hvarje tillskott dertill kan vara af gagn. Då jag så väl genom handläggning af mål rörande ansvar för oloflig försäljning af öl och vin, som genom hvad jag under årtal snart sagdt dagligen nödgats med egna ögon skåda, vunnit en rik erfarenhet i detta ämne, ber jag att deraf få meddela något åt dem af Kammarens ledamöter, hvilka hittills icke personligen berörts af en sådan obehaglig erfarenhet och som därför anse sig kunna och böra äfven i denna fråga bibehålla den i allmänhet giltiga synpunkten, att man på näringslivets område bör så litet som möjligt störande ingripa i lagstiftningsväg. Detta åskådningssätt har dock måst öfvergifvas i fråga om försäljning af bränvin och detsamma har Första Kammarens Utskott nu velat göra i fråga om vin, men Utskottet har velat gå skonsammare till väga beträffande öl. Det är mot denna skonsamhet, som jag ber att få protestera. Den erfarenhet, jag återopat, har lärt mig att öl duger till rusdryck likaväl som bränvin och vin, om man blott vill göra sig besvär att dricka stora quantiteter, och att bönder och arbetskarlar, som vilja hafva sig ett rus, anse det för ett kärt besvär att förtära så mycket öl, som för ändamålet erfordras. Min erfarenhet har vidare lärt mig, att de välment bestämmler, som i 1874 års förordnings 12:te och 14:de paragrafer blifvit intagna för att förebygga förklädd utskänkning af öl, icke ens på ett någorlunda tillfredsställande sätt förmå uppfylla sitt ändamål. § 12 stadgar, att en person, som blott har rätt att sälja öl till afhemtning, utan att vara berättigad att afyttra det till förtäring på stället, icke må tillåta köparne att i närheten af försäljningsstället å område, hvaröfver säljaren eger föfoga, förtära den köpta drycken. Den lägre befolkningen, för hvilken denna bestämmelse är afsedd, frågar icke efter komfort och är litet besvärad af denna föreskrift. Det går så till att köparne taga sina ölbuteljer, vanligen ej ens korkade, och gå ut på den förbi försäljningsstället ledande väg eller i något nära beläget portluder och tömma buteljernas innehåll, hvarefter de åter ingå i boden och hemta nya buteljer till dess de icke orka dricka längre. Det viktigaste korrektivet mot missbruk skulle ligga i lagens

*Ändrade
bestämmelser
för handeln
med vin och
maltdrycker.
(Forts.)*

*Ändrade
bestämmelser
för handeln
med vin och
maltdrycker.
(Forts.)*

§ 14, som lemnar kommunalnämnd och Konungens Befallningshafvande rätt att i vissa fall förbjuda landthandlande att försälja vin eller malt-drycker, men erfarenheten har ådagalagt, att en ölförsäljning, som be-drifves på ett hänsynslöst sätt, i många år kan till stor skada för orten fortgå, innan man lyckas förmå någon af nämnda myndigheter att utfärda förbud mot försäljningen. Måhända kan skulden dertill i någon mån ligga i berörda myndigheters understundom allt för långt drifna beskedlighet eller formalism, men jag tror dock att orsaken till största delen ligger i sjelfva lagparagrafen. Redan uttrycket landthandlande är allt för inskränkt. På landet är det visst icke endast sådana, som hafva heder och värdighet af landthandlande, hvilka försälja öl, utan det göra äfven handverkare och annat godt folk. På den ort, der jag bor, är det nu ortens förnämste smed, som har största handeln med öl och omsätter otroliga quantiteter deraf. Det heter vidare i § 14 att, för att ett sådant förbud skall kunna meddelas, skall genom försäljningen oloflig utskänkning främjas. Detta tolkas af en eller annan bland Konungens Befallningshafvande så, att personen åtminstone bör stå under åtal för oloflig utskänkning, men det tillvägagående, jag nyss beskrifvit, kan icke hänföras till oloflig utskänkning. Länsmannen kan se det dagligen utan att kunna göra något derät. § 14 stadgar derefter, såsom en annan anledning till förbud »att ordningar eljest föränledas». Med ordningar vill man gerna beteckna positiva ordningar såsom slagsmål och dylikt, men sådant behöfver visst icke förekomma och borde icke vara vilkoret för förbud mot en sederfördervande och penningeödande ölförsäljning.

Hvad jag nu upplyst äro bilder ur verkliga lifvet. Den ort, der jag är bosatt, är hufvudorten i en af allmoge tätt befolkad nejd. För åtskilliga år sedan afskaffades der all bränvinsförsäljning och den välgörande verkan deraf var alldeles påfallande. Man trodde sig förflyttad till ett annat land eller i en lyckligare tidsålder. Då detta räckt omkring ett år, kom en landthandlande på den idén att anmäla sig till att försälja öl till afhämtning. Då detta någon tid skett på sätt ofvan beskrifvits, blef tillståndet detsamma som förut, ja, det blef så till vida värre, att till följd af bestämmelsen i § 12 kroglifvet flyttades från försäljningsstället ut på allmänna vägen till stort obehag för alla dem, som nödgades bana sig väg genom denna skara af halfrusige personer, väpnade med ölbuteljer. Först efter många år lyckades det att af kommunalnämnden få förbud för nämnde landthandlande att vidare sälja öl eller vin. Genom detta förbud, som fastställdes af Konungens Befallningshafvande och af Kongl. Maj:t, förbättrades åter tillståndet, ty den omnämnde smeden, som var den största konkurrenten, fruktade för ett liknande förbud. Det påstås emellertid nu, att denna fruktan redan slappnat och att ölförsäljningen har tilltagit i betydlig grad. — Jag tror, att det bästa korrektivet mot missbruk är, att ölförsäljare endast tillsättas på viss, kort tid, så att de veta att, om de missbruka sin rättighet, de icke få den åter då den bestämda tiden gått till ända. För min del har jag funnit att åtminstone uppe i Dalarne öl är en större fiende till nykterhet och sedlighet än vin. Vin är för dyrbart och för litet i folkets smak, hvaremot öl förtäres till ofantliga belopp och möjligt är ju att det någon gång bemänges med annat.

Jag tror också lika med den föregående talaren, att vi icke behöfva låta afskräcka oss af Utskottets ömhet för porter och svagdricka. Porter är en dryck, som nästan alls icke förekommer bland den mindre bemedlade befolkningen på landet och svagdricka brygga vanligen jordbrukarne sjelfve. Göra de icke det, så drickes denna dryck i alla fall i så stora quantiteter och betingar så billigt pris, att ett minimum af 3 kannor eller 10 liter är en obetydlighet för dem att köpa på en gång, helst det icke kan möta någon svårighet för ett par hushåll att slå sig tillsammans om det beloppet.

För min del skulle jag helst vilja lägga en förbättring af lagen rörande försäljning af öl och vin i regeringens hand medelst en skrifvelse, affattad i vidsträcktare ordalag, än Andra Kammarens Tillfälliga Utskott föreslagit, men då bestämmelsen att person, som ej fått särskild rättighet till försäljning af mindre belopp, icke må afyttra mindre än tio liter, är ett ej viktigt steg i den rätta riktningen, och angeläget är att desse, som sträfva för större nykterhet och sedlighet, nu ändtligen få understöd, ber jag att på det kraftigaste få förena mig med den föregående talaren och yrka bifall till Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande. Skulle detta ej ske, vill jag för min del icke att momentet c) i Första Kammarens Utskotts utlåtande skall bifallas, ty det vore att vilseleda regeringen genom att säga, det väl vin är en fiende till nykterheten på landet, men icke öl.

Herr Ros, Axel: Sedan den föregående talaren så fullständigt utvecklat de åsikter, jag i denna fråga hyser, kunde det vara tillräckligt för mig att instämma med honom, men, då jag nu fått ordet, ber jag att en kort stund få begagna detsamma. Jag anser det högst beklagligt, om Första Kammaren nu fransäger sig det tillfälle, som erbjudes att samarbeta med Andra Kammaren i en så viktig fråga som den om ändrade bestämmelser angående rättigheten att sälja vin och maltdrycker. Vi veta att den varit före många gånger, men alltid strandat på Andra Kammarens beslut. Att Andra Kammaren nu för sin del beslutat en ändring deri, kommer sig af de många och talande stöd, som därför anförts. Första Kammarens tillfälliga Utskott tyckes emellertid hålla före, att en inskränkning i lagbestämmelserna rörande ölförsäljning kunde medgifvas, men då skulle porter och svagdricka dela samma öde som öl, emedan de gemensamt innefattas under rubriken »maltdrycker». Porter begagnas, det medgifver Utskottet, i mycket liten utsträckning, hvarför det icke vore så farligt, om lagstiftningen derom skulle blifva strängare. I min hemort förekommer svagdricka icke i handeln, men tvärt om uppgifves att ett motsatt förhållande eger rum på andra orter. Denna dryck beredes i allmänhet i hemmen och skulle en förändrad lagstiftning verka derhän, att denna husbehofstillverkning utvidgades ännu mera, vore dermed den fördelen vunnin att arbetaren erhöles den så väl behöfliga läskedrycken både helsosammare och billigare, än då den köpes i en handelsbod. Jag yrkar bifall till Andra Kammarens beslut i hvad det skiljer sig från Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande.

*Ändrade
bestämmelser
för handeln
med vin och
maltdrycker.
(Forts.)*

*Andrade
bestämmelser
för handeln
med vin och
maltdrycker.
(Forts.)*

Herr Pettersson: Ölförsäljningen är i min ort ett så öfverklagadt ondt, att jag ber Kammaren till alla delar instämman i hvad Andra Kammaren förut har beslutat. Skälen derfor hafva af de tre föregående talarne blifvit så fullständigt utvecklade, att jag icke har något vidare att tillägga.

Herr Stjernspetz: I motsats mot den siste och den näst föregående talarens påståenden att denna fråga skulle vara så väl utredd, anser jag detta ingalunda vara förhållandet, åtminstone har den icke blifvit det genom diskussionen i dag. Då man vill lagstifta rörande försäljningen af vin och maltdrycker, bör man väl noga tänka efter, hvilken skilnad det möjligen kan vara mellan dessa båda drycker, innan man tillsammans ställer dem under samma försäljningslagar som bränvinet. Det visar sig af de uppgifter öfver verkställda analyser, som vi hafva att tillgå, att de konstgjorda vinerna i allmänhet innehålla 20 å 22 procent alkohol, medan deremot de starkaste ölsorter blott innehålla 6 procent alkohol. Det är sålunda en högst betydlig skilnad mellan öl och vin, som genast måste framkalla en berättigad tvekan, huru vida det kan vara lämpligt eller ens rimligt att ställa dem i samma kategori. Det är sant, att det äfven finnes vin, som blandas med vatten och då kan gå ned till lika låg procenthalt af alkohol som öl. Till maltdrycker måste man dessutom äfven räkna svagdricka och sockerdricka, hvilka blott innehålla $\frac{1}{2}$ procent alkohol, och vi veta ju, huru snart sagdt oundgängliga läskedrycker dessa äro, på samma gång som de äro fullkomligt oskadliga. Går nu denna lag igenom, så skulle en stor del mindre bryggerier, som sysselsätta sig med bryggandet af maltdrycker, sannolikt tvingas att upphöra med sin tillverkning, då de icke finge sälja dem i småposter.

Hvad de omtalade missbruken vid ölförsäljningen beträffar, ber jag herrarne observera, att dessa missbruk uppstått derigenom att man parat ihop öl och vin, ty erfarenheten har visat, hvilket äfven bekräftats af diskussionen i Andra Kammaren, att njutandet ensamt af öl och svagdricka icke är rusgifvande utom i alldeles omätliga kvantiteter, men just derigenom, att öl och dessa vinsorter, hvilka senare hufvudsakligen icke äro annat än färgadt bränvin, hafva varit att tillgå i samma försäljningslokaler, har det inträffat, hvad här af några talare anförts, att somliga köpt vin och andra öl, samt sedan blandat dessa drycker. Det är sålunda denna blandning, som åstadkommit de öfverklagade och omnämnda olägenheterna. Jag ber herrarne särskildt observera olägenheten deraf att öl och vin skola lyda samma lagstiftning och finnas på samma ställe, då just derigenom nämnda förhållanden framkallas.

Herr Stråle nämnde att, om Första Kammaren icke antog Andra Kammarens beslut oförändradt, så skulle det blifva svårt att få Andra Kammaren att instämman i Första Kammarens mening. Jag för min del hyser deremot icke det allra ringaste tvifvel om att icke Medkammarens majoritet skall omfatta det af denna Kammares tillfälliga Utskott föreslagna beslut. Det är tydligen nykterhetsvännerna, som drifvit denna fråga igenom med knapp majoritet, och det är gifvet, att samma nykterhetsvänner äfven skola med glädje antaga detta af Till-

fälliga Utskottet föreslagna beslut, ty det går ju i samma riktning ehuru det Tillfälliga Utskottet icke velat gå så radikalt till väga att vilja rubricera svagdricka och sockerdricka under samma kategori som vin och bränvin. Det är ett så radikalt tillvägagående, att jag icke kan vara med derom. Har man först fått bort vinet, så må man sedan tillse — och jag skall gerna vara den förste att bidraga dertill om det befinnes behöfligt — huruvida man äfven bör taga bort ölförsäljningen, hvilket jag icke tror blifver förhållandet. Äfven jag är nykterhetsvän, men jag vill icke nu gå så långt som Andra Kammaren, ty det vore ett alldeles för långt drifvet förmynderskap öfver den fattigare befolkningen, hvilken väl äfven borde kunna få tillfälle att förskaffa sig en både oskadlig och stärkande läskedryck. Herr Stråle talade om att, derest landthandlandena finge sälja öl, skulle de blanda bränvin deri för att icke blifva lidande på förändringen. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att det vore lika behöfligt att läsa till alla våra vattenbrunnar och källädror, ty det torde icke vara svårare att blanda bränvin i källvatten än i öl, om man genom lagstiftning vill söka förekomma sådant. För min del tror jag icke att försäljning ensamt af öl och svagdricka, i och för sig, kan föranleda missbruk, derom har man ej hittills kunnat hafva någon erfarenhet.

På grund af hvad jag nu anfört anhåller jag om bifall till den formulering, Herr Nordenfelt framställt.

Herr Bäckström: Den föregående talaren började sitt anförande med det påståendet, att af den diskussion, som nu blifvit förd här i Kammaren, den föreliggande frågan ingalunda blifvit väl utredd. Jag gratulerar honom, om han nu efter sitt anförande finner den bättre utredd; jag, för min del, tycker, att den nästan blifvit sämre än förut.

Det kan icke förnekas, att synnerligast å landsbygden ett stort missbruk eger rum vid öl- och vinförsäljning som svårligen kan stäffas, utan en förändrad lagstiftning. Jag erkänner villigt, att ölet verkligen har kommit i dåligt sällskap när det fått vinet i sitt följe. Enligt mitt förmenande är det så godt att sätta yxan till roten och icke i dag slå i hjel rättigheten att sälja vin och nästa gång göra det med afseende å ölet; bättre då att slå i hjel dem begge på en gång, så är åtminstone denna förrättning undanstökad. En talare på vermlandsbänken beskref en mängd vinsorter, som såldes under olika namn, äfvensom något, som kallas mjöd och innehåller 18 å 19 procent alkohol. Jag försäkrar den ärade talaren, att man mycket lätt kan förvandla öl till detta s. k. vin med samma procenttal i afseende på alkoholhalten. En annan talare beklagade sig öfver, att det vore så svårt att få en dom öfver dessa landthandlande för oordentlig försäljning af öl och vin. Jag har härutinnan äfven någon erfarenhet, ty på min hemort hafva stora ansträngningar gjorts för att få denna vin- och ölförsäljning hos landthandlandena förbjuden. Men det fordras mycken ihärdighet, så att mången icke vill underkasta sig allt det besvär och alla de upoffringar, som detta bemödande att få bort denna öl- och vinförsäljning i landsorten kräfver. Dertill kommer att, sedan man väl lyckats få detta förbud genomfördt, så kunna samme landthandlande

*Ändrade
bestämmelser
för handeln
med vin och
maltdrycker.
(Forts.)*

blott genom att byta om namnet på firman eller skaffa sig en ansvarig börja samma förderliga rörelse å nyo. En föregående talare ville icke i denna sak gå så »radikalt» till väga. Det radikala, som ligger deri, att man vill befrämja sedlighet och ordning genom att, åtminstone i landsorten, inskränka rättigheten till öl- och vinförsäljning, tror jag icke innebära någon fara för samhällets bestånd. Samme talare yttrade, att de mindre bryggerierna skola blifva ruinerade genom en sådan lagstiftning. Kunna de icke lefva på andra vilkor än att befordra oordningar och osedlighet, då må de vara sin död värda. Jag yrkar bifall till Andra Kammarens beslut i denna fråga.

Herr Carlheim-Gyllensköld, Theodor: Det förvånar mig, att den siste talaren ansett passande att på sätt som skett göra närgångna anmärkningar emot en i sak olika tänkande ledamot af Kammaren samt att han kunnat påstå, att Utskottet icke har gjort någon utredning af denna fråga. För min del skulle jag önska, att alla Utskott, exempelvis Stats-Utskottet, alltid verkstälde så noggranna utredningar, som, för sin del, Tillfälliga Utskottet nu har gjort.

Hvad sjelfva saken angår, tror jag icke att man bör taga steget så fullt ut, som Andra Kammaren i detta fall har velat. Inom Utskottet hafva alla skäl varit för det slut, hvartill Utskottet har kommit, nemligen att icke nu röra vid frågan om öl och maltdrycker utan inskränka sig till vinförsäljningen. Jag kan, för min del, icke finna, att, sasom här har blifvit anmärkt, hvarje tillsats af sprit i öl skulle förekommas genom en så beskaffad lag som den, hvilken Andra Kammaren har beslutat i afseende på maltdryckerna, ty om man också köper sina tio liter öl, så möter intet hinder att i hvar halfbutelj öl slå en sup bränvin, ett par teskedar sprit eller ether, som förorsakar ölets starkt rusande förmåga och därför de oordningar man önskar förebygga. Jag tror icke, att det är skäl att gå för fort i en lagstiftning, som gäller vårt näringslif. För nykterhetsrörelsen hyser jag stor sympati, men jag kan icke vara med om att endast därför att nykterhetsvännerna yrka ifrågavarande lagförändring för maltdrycker, hela det stora flertal medborgare, hvilka icke åstadkomma oordningar, skola lida inskränkning i rätten att köpa och sälja dylika drycker. Och det är orätt att lagstifta i hjel små näringar, hvilket på detta sätt lätt kan gå för sig. En omständighet ber jag att få andraga, som visserligen icke har sin tillämpning på landet i dess helhet men väl på södra Sveriges jordbrukare, synnerligast i de tätt befolkade trakterna. Det är nemligen der mycket vanligt, att under skördetiden öl och dricka brygges i tur hos grannarne, hvilka sälja af sin brygd till hvarandra, då den icke kan hållas frisk mer än en mycket kort tid, och det är svagdricka man brygger endast i den myckenhet, som beräknas åtgå till grannlaget under 2 å 3 dagar. Det händer ofta att man äfven säljer deraf till grannarne, och då skulle man blifva lagbrytare, i fall Andra Kammarens beslut blefve lag. Detta inverkar visserligen icke på frågan i sin helhet men är dock en olägenhet, som må gälla hvad den kan. Jag vill icke vara med om att lägga sten på börda hvarken för bryggarne, så länge de sasom nu tillverka oförfalskad vara, hvaruti dock, säge hvad man vill, mycket näringsämne ingår, ej heller

för arbetaren i stad och på land, emedan ifrågavarande tillverkning mången gång utgör fattigmans enda supanmat. Bryggarne få nu betala en beaktansvärd humletull, och det kan ju hända att vi bli tvungna, för statsinkomstens skull, att ålägga dem en framtida öl- eller malt-skatt, hvarför jag anser Andra Kammarens beslut och Utskottets ärade ordförandes yrkande med afseende på maltdrycker vara onödigt försvarande och olägligt för både producenter och konsumenter, samt obilligt emot de senare. Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid utan yrkar bifall till Utskottets förslag enligt den af Herr Nordenfelt gjorda formuleringen, emedan jag tror att Utskottets syfte innebär det bästa förmedlingsförslaget, undanrödjer verkliga olägenheter, men inlåter sig icke på några inbillade sådana, hvartill jag räknar det påyrkade försvarandet af maltdrycksförsäljning.

*Ändrade
bestämmelser
för handeln
med vin och
maltdrycker.
(Forts.)*

Herr Stjernspetz: Med afseende på det mindre fina sätt, hvarpå Herr Bäckström behagade bemöta mitt anförande, tänkte jag, att han i stället skulle bättre utreda saken, men som jag icke funnit att han yttrat något, som kunnat inverka på utgången af denna fråga, så har jag med afseende på hans anförande ingenting vidare att tillägga, utan anhåller endast om bifall till den af Herr Nordenfelt gjorda formuleringen.

Herr Reuter svärd: Det har varit för mig en synnerlig tillfredsställelse att höra de två första talarne, nemligen en Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och en pröfvad landtdomare, hvilka båda hafva haft samma erfarenhet af förhållandena som jag i den ort jag tillhör. Hvarje gång denna fråga förekommit inom Riksdagen, har jag ställt mig på deras sida, hvilka yrkat på, att några bestämmelser skulle göras för att undanrödja de missförhållanden, som utan tvifvel hafva framkallat oro och bekymmer inom landsorterna. Första Kammarens bemödanden att söka förebygga de påpekade olägenheterna hafva alltid strandat på Andra Kammarens positiva motstånd. Nu har åter Andra Kammaren tagit initiativet, och vid sådant förhållande hemställer jag, huruvida det icke vore klokt handladt af Första Kammaren att nu acceptera Medkammarens förslag i detta hänseende. Utan tvifvel är detta ett vackert steg just i den rigtning, i hvilken vi hafva önskat gå, och jag anhåller därför på det lifligaste, att Första Kammaren behagade skänka sitt bifall till det förslag ifrån Andra Kammaren, som här föreligger.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande moment yrkats: 1:o) af Herr Nordenfelt, att Första Kammaren ville — med afslag i öfrigt å hvad Andra Kammaren i första punkten af skrifvelseförslaget antagit — för sin del besluta: att Riksdagen måtte uti skrifvelse anhålla hos Konungen, att, med ändring af förordningen den 18 Juni 1864 om utvidgad näringsfrihet, handeln på landet med vin till afhemtning må förbjudas, derest icke särskildt tillstånd till sådan handel blifvit lemnadt i den ordning 5 § i förordningen den 18 September 1874 bestämmer i fråga om rätt till utskänkning af sådan vara; och 2:o) af Herr

Stråle, att Första Kammararen, med afslag å Utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Andra Kammararens i ämnet fattade beslut, skulle biträda detta beslut oförändradt.

Sedermera gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på antagande af Herr Stråles förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som afslår Första Kammararens Tillfälliga Utskotts i momenten b) och c) af utlåtandet N:o 11 gjorda hemställan, så vidt den skiljer sig från Andra Kammararens i ämnet fattade beslut, och biträder detta beslut oförändradt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Herr Nordenfelts förslag till beslut i detta ämne.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja -- 44;

Nej — 37.

*Ifrågasatt
kontroll öfver
donationers
rätta använd-
ning.*

Föredros å nyo Första Kammararens Tillfälliga Utskotts den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 12, i anledning af Herr Lasse Jönssons motion i Andra Kammararen angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om åtgärder till beredande af trygghet för att till välgörande eller allmännyttiga ändamål donerade eller testamenterade egendommar varda rätt förvaltade och använde.

Herr Stråle, Wilhelm: Det förslag, som här är framlagdt af Andra Kammararen och som pluraliteten i denna Kammararens Utskott tillstyrkt, ser visserligen ganska oskyldigt ut, och det är möjligt, att vid första betraktandet en och annan af Kammararens ledamöter skall finna förslaget antagligt. Men manne det i sjelfva verket är så oskyldigt? Om Riksdagen beslutar en skrifvelse, så formulerad som förslaget här innehåller, manne icke denna hemställan kan anses omfatta t. ex. fonder, som stå under Riddarhusdirektionens, Bemedlingskommissionens eller Stockholms borgerskaps 50 äldstes m. fl. förvaltning, m. fl. Dessa fonder äro ju gifna till allmänna ändamål. Utskottet förklarar visserligen i sin motivering, att det icke afser så beskaffade fonder, men den föreslagna hemställan omfattar emellertid: »förvaltningen af medel, som donerats eller testamenterats till allmänna ändamål, för så vidt de ej äro att hänföra till sådana donationer och testamenten, som

redan stå under statens kontroll», och de antydda fonderna stå icke under statens kontroll.

Om en enskild donation innehåller föreskrifter i fråga om förvaltning och revision, hvilken rätt har staten att blanda sig i den saken? Har staten rätt att träda in i dylika privaträttsliga förhållanden, förutsatt, att icke någon, hvilkens rätt är beroende under donationen, derom särskildt väcker talan? Men i sådant fall är det icke staten, såsom *stat* betraktad, utan domaremakten, som skall afgöra tvisten emellan donationsförvaltningen och den, hvilkens rätt är beroende af denna förvaltning. En opåkallad inblandning af staten i dessa angelägenheter skulle måhända i väsentlig mån motverka benägenheten hos blifvande donator eller testator att gifva en donation eller testamente af ifrågasatt art, om han måste befaras, att, i stället för att fonden skulle förvaltas på sätt han hade tänkt sig, fonden skulle komma under kontroll af staten. Då nu i allmänhet donationer till fromma stiftelser, kyrkor, stipendier och pensionsanstalter eller för fattigvård och sjukvård redan hafva åtminstone i de flesta fall kontroll af staten, kommunen eller dermed jemförlig myndighet; då, om till äfventyrs i något särskildt fall skärpta bestämmelser skulle vara nödvändiga, vederbörande ej lära underlåta att derom väcka fråga; och då synnerliga, om icke öfverstigliga, svårigheter möta att afgöra hvilka donationer böra ställas under statens kontroll och hvilka till följd af föreskrifterna i donationsbrevet eller andra omständigheter icke böra det, så får jag hemställa, att Första Kammaren behagade, med afslag på Utskottets förslag, förklara sig icke kunna instämma i Andra Kammarens beslut.

*Ifrågasatt
kontroll öfver
donationens
rätta använd-
ning.
(Forts.)*

Herr Stjernspetz: Jag skall visst icke taga allt för hett vid mig, i fall Kammaren icke vill biträda hvad Utskottet har föreslagit, men jag kan dock icke neka, att frågan är ganska behjertansvärd, och ber att få frambara några af de skäl, hvarför jag biträdt det förslag, som nu föreligger. Det är nemligen visst och har till och med af de starkaste reservanterna medgifvits, att svåra missbruk verkligen förefinnas vid förvaltningen och användningen af donerade medel. Reservanten i Andra Kammaren, till hvilken de öfriga hafva slutit sig, säger, bland annat, att han icke vill bestrida, att icke förryckning af milda stiftelsers ändamål, ja till och med förskingring af dem tillhöriga medel understundom förekommit, och icke heller, att, derest staten blifvit satt i tillfälle att preventivt ingripa, dessa beklagliga missförhållanden någon gång kunnat uteblifva. Jag har icke hört någon bestrida dessa och andra uppgifter om befintliga stora oegentligheter och missförhållanden rörande de nämnda medlen. Sålunda fins det verkligen ett behof att fylla, och det var mycket sorgligt att höra Herr Stråle säga, att staten icke skulle hafva rätt att här ingripa. Nyss ifrade han för att en arbetare icke skulle få köpa sig litet svagdricka, därför att han möjligen kunde hålla bränvin deri och på det sättet bli pirum och sedan förorsaka oordningar. Men, mine herrar, här är det fråga om andra oordningar af en beskaffenhet, som väl äro för rättskänslan vida mera sårande och för det allmänna mycket mera maktpåliggande, än om en person dricker ett par buteljer öl mer eller mindre. Dessutom inblandar sig staten i så många likartade saker. Vi hafva

*Ifrågasatt
kontroll öfver
donationers
rätta använd-
ning.
(Forts.)*

ju bankinspektörer och granskare af förmynderskap samt af våra sparbanker, på det att icke dylika medel skola förskingras. Hvad särskildt dessa senare angår, så äro ju genom de många insättarne en mängd enskilda intressen dermed förenade, och flere lagligen berättigade målsmän förefinnas, men det oakadt har man funnit nödigt att genom särskilda lagstiftningsåtgärder ställa sparbankerna under statens kontroll. I fråga om kontrollen å förvaltningen å donerade medel nämnde Herr Stråle, att då skulle en sådan kontrollering äfven kunna omfatta t. ex. Riddarhusets fonder. Till svar härpå skall jag be att få läsa upp första punkten af 114 § Regeringsformen, som lyder sålunda: »De fordna Riksståndens Privilegier, Förmåner, Rättigheter och Friheter skola, der de ej egt oskiljaktigt sammanhang med den Stånden förut tillkommande representationsrätt, och således med denna upphört, fortfarande gälla.» Till dessa Ridderskapets och Adelsns rättigheter och friheter tror jag, enligt Riddarhusordningen, äfven hör förvaltningen af de fonder, som egas af Riddarhuset och stå under dess kontroll. Således är denna rättighet Riddarhuset grundlagsenligt tillförsäkrad och lär väl icke kunna upphävas genom ett sådant beslut, som här föreslagits. Det är ju gifvet, att den nu föreslagna kontrollen endast skulle hafva till uppgift att, så vidt möjligt är, tillse, det icke medlen förskingras, utan att just testators vilja blir utförd. Det har icke varit meningen, att staten skulle på annat sätt ingripa uti förvaltningen än att blott tillse, att donators, som enligt Sverges lag, har rätt att skänka egendom för ett visst ändamål — bestämmelser och vilkor icke må af enskilde kunna annulleras. Då man icke kan bestrida behofvet af en sådan uppsigt, som här är föreslagen, och då det för öfrigt helt och hållet är öfverlemnadt åt regeringen att bestämma vägen och sättet, hvarpå denna granskning skulle inrättas, så vet jag icke att man behöfver frukta, att Riksdagen genom sitt bifall skulle taga sig någon slags makt och myndighet i dylika saker, då förslaget endast innebär en uppmaning till regeringen att, inrätta en sådan granskning. Följden häraf skulle tydligen bli, att något embetsverk finge uppdrag att insamla uppgifter om dessa medel och erforderliga revisionsberättelser samt tillse, att medlen skötas på det sätt, som de enligt våra lagar och författningar och donators vilja skola skötas. Jag finner således motionen behjertansvärd, och det är af denna anledning som jag anhåller, att Kammaren måtte bifalla hvad Tillfälliga Utskottet nu har föreslagit.

Herr Carlheim-Gyllensköld, Theodor: Det synes högst egendomligt, att det egentligen endast är ledamöterna inom Utskottet, som här i Kammaren deltaga i behandlingen af detta betänkande. Men det kan nu icke hjälpas, utan till den kraft och verkan det hafva kan, vill äfven jag fästa uppmärksamheten på, att denna fråga är en fråga i ordningens intresse. Jag kan visserligen föreställa mig, att en och annan torde finna hela frågan temligen onödig, då den rör förhållanden, som icke äro fullkomligt kända. Men då det hviskas man och man emellan, att der icke är ordning och reda, så tror jag, att endast en sådan hviskning, den må vara befogad eller icke, skulle göra denna fråga om donationerna och deras förvaltning mera nytta, om man finge

fulla sanningen fram. Jag kan dessutom icke föreställa mig, att Kongl. Maj:t skulle tolka en sådan skrifvelse så, att den äfven skulle omfatta de donationer, hvilka redan äro omnämnda i grundlagen och hafva särskilda statuter. Enligt mitt förmenande, har Utskottet icke kunnat uttrycka sig tydligare än det har gjort, då det uppräknat några och sagt »med flera». Det är sant, att motiveringen icke kommer till Kongl. Maj:t, men jag tror, att Kongl. Maj:t är allt för van att få skrivelser från Riksdagen för att icke kunna behandla äfven denna till Riksdagens och landets stora belåtenhet. Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid utan ber endast få lägga Kammaren på hjertat att bifalla Utskottets förslag, då det endast afser att få ordning och reda i frågor, der sådan icke nu förefinnes i den grad som önskligt vore.

*Ifrågasatt
kontroll öfver
donationers
rätta använd-
ning.
(Forts.)*

Herr Reuterswärd: Jag har visserligen varit med om både att till- och afstyrka skrivelser från Riksdagen till Kongl. Maj:t, men hvarje gång sådana skrifvelseförslag blifvit framställda har man genom åberopande af vissa faktiska förhållanden och genom ett tydligt uttalandt ord sökt framhålla skälen för den underdåniga skrifvelsen, men därför att det, såsom en talare yttrat, hviskas man och man emellan att vissa oegentligheter eller oordningar skulle förefinnas, hvilka man icke kan eller ens försökt bevisa, man deraf skulle taga sig anledning framkomma med en skrifvelse till Kongl. Maj:t, det kan jag icke tillstyrka. Så vidt jag af föregående talare hört, har ingen framlagt ett enda exempel på att något missbruk verkligen egt rum rörande förvaltningen af enskilda donationer, och jag vågar påstå, att staten under sådana förhållanden har annat att sysselsätta sig med än taga befattning med enskilda donationers förvaltning. Jag får på grund häraf afstyrka bifall till den nu föreslagna skrifvelsen.

Herr Nordenfelt, Carl: Jag har reserverat mig, i hvad rör detta Utskotts betänkande, af de skäl som finnas anförda utaf reserveranterne i Andra Kammaren och jag skall endast bedja att få yrka afslag på Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen: Jag anhåller att få instämma med den förste talaren och yrka afslag på detta skrifvelseförslag.

Efter min uppfattning skulle det vara ett ingrepp i privaträttsliga förhållanden, om kontroll af staten skulle stadgas, der kontroll och utförande af testamentariska föreskrifter eller donationer hafva blifvit öfverlemnade antingen åt visse enskilde personer eller vissa enskilda institutioner genom sjelfva förordnandet. Om man läser detta betänkande och förslag till skrifvelse, skulle man jemväl tro, att det tillfälliga Utskottet föreställt sig, att Kongl. Maj:t skulle i administrativ väg kunna stadga en sådan kontroll, men det är långt ifrån att vara händelsen, och jag vill hoppas, att icke Kammaren skall godkänna eller biträda en sådan uppfattning, hvilken uppenbarligen innebär ett frånträdande eller förbiseende af Riksdagens rätt. Jag anhåller om afslag.

Herr Bergström: Det må tillåtas mig att i Kammarens minne återkalla, hurusom vid 1882 års riksdag en medlem af Kammaren

*Ifrågasatt
kontroll öfver
donationers
rätta använd-
ning.
(Forts.)*

väckte en motion af syftning, att ifrågavarande donationer skulle ställas under uppsigt och kontroll af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som icke deltaga i landsting. Han föreslog nemligen, att »Riksdagen ville för sin del besluta ett tillägg till gällande kommunalförfattningar, innehållande ett bemyndigande för landstinget eller ofvannämnda stadsfullmäktige att utse tre eller flera komiterade, hvilka erhöles uppdrag att mottaga behöriga afskrifter af alla inom landstingsområdet gjorda donationer till allmänna ändamål, såsom kommuners, fattiges, skolors och kyrkors gagn och bästa, att granska sättet, på hvilket dessa medel förvaltas och användas, samt att, derest någon afvikelse från gifna föreskrifter skulle hafva egt rum, då anmäla sådant hos Konungens Befallningshafvande i orten för att lagligen beifras».

Den motionen var enligt mitt förmenande mycket mera välbetänkt än den som nu ligger till grund för så väl Andra Kammarens som Första Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkanden; ty den afsåg att reglera och ordna hit hörande förhållandena *genom lag*, men ej att öfverlemnna sådant åt administrativt förfogande eller, om man så vill administrativt godtycke, hvilket Herr vice Talmannen så kraftigt har bekämpat. Emellertid visade sig vid undersökning i Lag-Utskottet, att det icke saknades rätt kraftiga bestämmelser för att värna om donationer ad pios usus, eller sådana, som kanske närmast skulle komma att stå under statens kontroll. I det hänseendet återopade Lag-Utskottet i sitt betänkande N:o 56 de gällande bestämmelserna i ämnet; först det Kongl. cirkuläret till konsistorierna af den 24 April 1788, hvarigenom stadgades, att samtliga konsistorier skulle årligen upprätta räkning öfver *de under deras vård stående stipendiimedel*, de s. k. djeknepenningarne och *alla andra till de högre och lägre läroverkens understöd i hvarje stift anordnade inkomster, som af konsistorierna emottagas till förvaltande*; vidare nådiga cirkulärbrevet till konsistorierna den 10 Oktober 1806, hvari Kongl. Maj:t förklarar sig hafva funnit nyttigt och nödigt i nåder förordna, att det jemväl borde åligga konsistorierna, utom den i cirkulärbrevet den 24 April 1788 dem föreskrifna redovisningsskyldighet för de under konsistoriernas vård ställda stipendiimedel, att i afseende *på alla till förmån för akademier, gymnasier samt katedral- och trivialsolor gjorda enskilda stiftelser, de måtte vara af testator ställda under konsistoriernas vård eller icke*, efter inforrad uppgift från vederbörande af de för slika stiftelser föreskrifna dispositioner, med oafbruten uppmärksamhet tillse, huru verkställigheten deraf handhades, samt anmana dem, åt hvilka medlens disponerande vore anförtrordt, att, i enlighet med hvad berörda cirkulär utstakade, ingifva årliga redogörelser derför till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, för att sedan af honom till Kammarrätten insändas och derstädes vederbörlig revision undergå; i anseende hvartill Kongl. Maj:t anbefalde sina Befallningshafvande att meddela konsistorierna all den embetets handräkning, som det afsedda ändamålets befrämjande fordrade. I sistnämnda cirkulärbref förklarade ock Kongl. Maj:t vidkommande *andra fromma stiftelser*, att, emedan enligt kyrkoordningen biskoparne och konsistorierna åläge allmän vård öfver fattiganstalter, det icke kunde biskopen och konsistorium betagas, utan borde deras pligt vara att i anseende till *alla sådana fromma stiftelser, som icke blifvit ställda under särskild*

praktisk styrelse, om dem infordra nödiga upplysningar samt behörigen tillse, att testatorens vilja blefve noga uppfylld och efterlevad; äfvensom Konsistorium skulle ega rättighet att infordra redogörelse för medlen och sjelfva förvaltningen och, enär något sådant dervid funnes vara försumadt, som Konsistorium ej kunde rätta utan vederbörandes biträde, Konsistorium då borde vända sig till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eller domaren efter omständigheterna och sakens beskaffenhet, vid hvilka tillfällen Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skulle ega att förordna ett allmänt ombud till utförande af den fromma stiftelsens rätt.

Ytterligare påpekade Lag-Utskottet att, enligt 31 § 18 mom. af gällande landshöfdinginstruktion, »det åläge landshöfding »att handhafva den genom särskilda författningar och stadganden föreskrifna kontroll å förvaltning och redovisning af kyrkors, undervisningsverks och fromma stiftelsers tillhörigheter och inkomster».

Slutligen omförmäldes äfven den kontroll, som ligger deri, att numera i bihanget till landshöfdingarnes femårsberättelser skall intagas en fullständig förteckning öfver alla donationer och stiftelser af ifrågavarande art.

Vid den undersökning, som anställdes i Utskottet, befans tillika, att på många ställen donationerna och stiftelserna voro så talrika, att det omöjligt kunde uppdragas åt landsting eller stadsfullmäktige att hålla vård öfver dem. Särskildt hvad angick Stockholm, befans det vara en sådan mängd, att det skulle vara rent af orimligt att ålägga stadsfullmäktige att utöfva en sådan tillsyn, som motionären hade ifrågasatt. Tänk då bara, om alla stiftelser i riket i den utsträckning, som här föreslagits, skulle läggas under statens kontroll! — Jag föreställer mig, att det skulle ske på *laglig* väg och icke genom någon administrativ författning. Andra Kammaren, som är så rädd att öka embetsmännens antal, inser dock icke, att det härtill sannerligen skulle fordras ett stort embetsverk med många, många embets- och tjänstemän, om denna kontroll skulle blifva lämplig och tillfyllestgörande.

Jag för min del kan, i likhet med Herr Reuterswärd, betyga, att jag icke har mig bekant något fall, då någon donation af ifrågavarande beskaffenhet har gått till spillo, och jag tror, att vi utan fara att bryta emot de grundsatser, som detta Tillfälliga Utskott så strängt håller på, kunna afslå dess hemställan och låta saken tills vidare bero. Saken är verkligen för litet utredd för att Riksdagen i ärendets nu varande skick bör besvara Kongl. Maj:t med en skrivelse i ämnet.

Jag yrkar, i likhet med den förste och många andre talare, afslag på betänkandet.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad Utskottet i förevarande Utlåtande hemställt och sedan på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ifrågasatt
ändring af
bestämmelserna
om öfverlåtelse
af åborätt till
kronohemman
och krono-
nybyggen.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 22 och 24 innevarande April bordlagda Utlåtande N:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t om förändrade bestämmelser rörande öfverlåtelse af åborätt till kronohemman och krononybyggen.

Herr Stråle, Wilhelm: Då min uppmärksamhet blifvit fäst derpå, att en oegentlighet förekommer i Utskottets förslag, anhåller jag få hemställa, att Kammarerna behagade fatta följande beslut:

»att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t genom skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes *dels*, med ändring af bestämmelserna om särskild förmånsrätt att lösa åboskap till kronohemman, förordna, att åbo eger att äfven till oskyld person öfverlåta hemmanet under iakttagande i öfrigt af gällande föreskrifter, *dels ock* beträffande krononybyggen taga i öfvervägande om, utan förnärmande af kronans rätt, nybyggaren kan tillerkännas utvidgad rätt i fråga om nybyggets öfverlåtande till annan.» Och vågar jag vördsamt anhålla om proposition på denna förändrade lydelse.

Herr Bergström: I motsats till den förste talaren tillåter jag mig yrka afslag på detta betänkande. Visserligen minskas år från år kronohemmanens antal, så att de bestämmelser, som nu gälla, mer och mer förlora sin vikt, men jag finner det dock betänkligt att så der utan vidare bortstryka den rätt till lösen, som tillkommer de närmaste skyldemännen, i synnerhet dem, som i rätt nedstigande linie härstamma från åbon, i händelse en kronoåbo säljer sin besittningsrätt till en oskyld. Jag vet icke alls att det finnes något verkligt skäl att vidtaga en sådan ändring i denna del af lagstiftningen. Jag tror, att det har befrämjat bondeståndets ekonomiska välförhållanden och trygghet att dessa kronohemman hafva kunnat få stanna inom släkten. Vi veta, att i Norge existerar den s. k. odels- och aasædesrätten, och denna rätt anses af Norges bönder såsom deras palladium och ändringar deri vilja de aldrig tillåta. Om än, såsom jag nämnde, kronohemmanen i vårt land nu äro ganska få och år från år minskas i antal, så torde det dock vara skäl att bibehålla en med odels- och aasædesrätten likartad rätt i vårt land.

Hvad särskildt angår frågan om krononybyggen, d. v. s. nyanlagda kronohemman i Norrland, så hafva, om jag icke missminner mig, stadgandena derom för några år sedan blifvit af Kammarkollegium sammanförda; hvadan Utskottets hemställan om sådan sammanföring synes mig alldeles opåkallad och öfverflödig.

Jag yrkar afslag på betänkandet i hela dess vidd.

Herr Stråle, Wilhelm: Det är naturligt, att åsigterna kunna vara olika här i verlden, och jag hyser all aktning för den siste ärade talarens åsigt, men för min del får jag dock säga, att då all börsrätt är afskaffad, vet jag icke hvarför denna särskilda familjerätt skall fortfara. Kronoåbon kan ju i allt fall med största lätthet frigöra sig från denna familjerätt, derigenom att han löser hemmanet till skatte. Om nu en åbo å ett kronohemman vill öfverlåta åboskapet till oskyld,

så ser jag icke något skäl, hvarför det skall vara honom förmenadt att tillgodogöra sig den lilla behållning, han möjligen kan få för öfverlåtelser.

Efter de upplysningar jag fått hafva icke under de senare åren några bestämmelser blifvit meddelade om krononybyggen, hvarför jag anser, att den hemställdan Utskottet gjort kan anses väl värd uppmärksamhet.

*Ifrågasatt
ändring af
bestämmelserna
om öfverlåtelser
af åborätt till
kronohemman
och krono-
nybyggen.
(Forts.)*

Herr Reuterswärd: När man vet med hvilken obetydlig afgift det är förenadt att lösa från krono till skatte, hvilket hvar och en kronohemmans-åbo har rätt att göra, så förefaller mig att det förslag, som här blifvit framställt, icke har något berättigande, och det har det så mycket mindre som antalet kronohemman minskas för hvarje år som går, enär dessa hemman lösas till skatte. Jag har sjelf löst åtskilliga hemman från krono till skatte, och afgiften är en ren bagatell, hvarföre hvar och en på denna väg kan nå det mål, som med det föreliggande förslaget afses, och vid sådant förhållande finner jag ej skäl att göra någon ändring i det bestående.

På denna grund ber jag få instämma i Herr Bergströms yrkande om afslag på betänkandet.

Sedan öfverläggningen härmed slutats, gjorde Herr Grefven och Talmannen, enligt de derunder framställda yrkandena, först proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställdan med den af Herr *Stråle* föreslagna ändring, att orden: »låta öfverse och sammanföra stadgandena om kronans nybyggen och dervid» utbyttes mot orden: *beträffande krononybyggen*, och derefter proposition på afslag å Utskottets hemställdan; och förklarades sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo och biföllos Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 22 och 24 i denna månad bordlagda betänkanterna:

N:o 14, angående ändring i Kongl. kungörelsen af den 11 September 1877 om fortsättningsskolor; och

N:o 15, rörande de enskilda högre skolorna för qvinlig ungdom.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag; hvarefter Kammarren åtskildes kl. 9,23 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.